

Ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs in Almere

Onderzoeksverslag en advies

*Verwey-
Jonker*
Instituut

Telefoon 14 036

Heeft u vragen?

info@almere.nl

Wilt u reageren?

www.almere.nl

Meer informatie?

Gemeente Almere

Ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs in Almere

Onderzoeksverslag en advies

Januari 2013
Verwey-Jonker Instituut

Managementsamenvatting	5
1. Inleiding	7
2. Ouderbetrokkenheid: een overzicht van literatuur en praktijk	9
2.1 Effecten van ouderbetrokkenheid	9
2.2 Typen ouders	10
2.3 Ouderbetrokkenheid in de praktijk	10
2.4 Belemmeringen	11
2.5 Goede praktijken	12
2.6 Slotsom	17
3. Ouderbetrokkenheid in Almere	19
3.1 Visie van Almeerse scholen op ouderbetrokkenheid	19
3.2 Ouderbetrokkenheid in de Almeerse praktijk	19
3.3 Vormen van ouderbetrokkenheid	20
3.4 De rol van docenten / mentoren	22
3.5 Werken aan ouderbetrokkenheid in Almere	22
4. Advies	25
5. Literatuur	29

Colofon

Onderzoek:

Marjan de Gruijter en Renske van der Gaag,
Verwey–Jonker Instituut

Redactie:

Verwey–Jonker Instituut en Gemeente Almere

Vormgeving:

Gemeente Almere

Fotografie:

Gemeente Almere

In de gemeente Almere wordt sinds april 2011 het convenant Impuls Kwaliteitsverbetering Onderwijs 2011–2014 uitgevoerd. Deze overeenkomst is opgesteld door de schoolbesturen van het primair en voortgezet onderwijs in Almere, de Pabo Almere en de gemeente Almere. In het convenant zijn afspraken gemaakt om de kwaliteit van het onderwijs in Almere te verbeteren. Een van de doelstellingen die in 2014 bereikt moeten zijn, is dat ouders meer betrokken zijn bij het onderwijs, aangezien ouderbetrokkenheid een belangrijke bijdrage levert aan verbetering van de leer- en schoolresultaten van leerlingen. Daarom wordt in het schooljaar 2012–2013 op diverse Almeerse voortgezet onderwijs scholen extra ingezet op het betrekken van ouders bij de opleiding van hun kind.

Ter voorbereiding hierop is door het Verwey–Jonker Instituut verkennend onderzoek uitgevoerd op zes voortgezet onderwijs scholen in Almere naar de manieren waarop zij ouders (willen) betrekken¹. De centrale vraagstelling van het onderzoek luidde als volgt: Wat zijn best practices op het gebied van ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs, en welke lering is daar uit te trekken voor toepassing in de Almeerse context?

Ouderbetrokkenheid betreft de bijdrage die ouders via hun betrokkenheid bij en participatie in het onderwijs leveren aan de onderwijskansen van hun kinderen. Ontwikkelingsondersteuning (bijvoorbeeld helpen met huiswerk) en pedagogisch partnerschap (afstemming van ouders en school over opvoeding en opleiding thuis en op school) zijn vormen van ouderbetrokkenheid die het meest bij blijken te dragen aan het vergroten van de onderwijskansen voor kinderen. Participatie, bijvoorbeeld door deelname aan een ouderraad levert een meer indirecte bijdrage doordat ouders en school elkaars wereld beter leren kennen. Als succesfactoren voor verhoging van ouderbetrokkenheid worden in de literatuur vooral genoemd: een open houding vanuit school en leerkracht, het duidelijk benoemen van wederzijdse verwachtingen, het inspelen op behoeften wat ouders nodig hebben om de ondersteuning thuis te versterken en het maken van concrete afspraken. Er zijn in Nederland – en ook in Almere – al veel initiatieven ontwikkeld om barrières rondom het betrekken van ouders bij het

(voortgezet) onderwijs te slechten. Voorbeelden hiervan zijn focus op het verbeteren van communicatie met (moeilijk bereikbare) ouders, door bijvoorbeeld huisbezoeken door mentoren en het organiseren van (thema)bijeenkomsten voor ouders op school, al dan niet in samenwerking met de ouderraad. Het expliciteren van wederzijdse verwachtingen tussen ouders, leerling en school, bijvoorbeeld in de vorm van een contract dat wordt opgesteld bij de start op school, wordt ook steeds vaker als middel gezien om een stevige basis te leggen voor een goed ouder–leerling– en schoolcontact. Ook in Almere worden hiermee positieve ervaringen opgedaan.

Er zijn diverse organisaties van ouders, onderwijs–professionals en onderzoekers die er op gericht zijn om ervaringen rondom ouderbetrokkenheid te delen en te verspreiden, bijvoorbeeld door het organiseren van trainingen voor docenten, schoolleiders en ouders of door het uitgeven van een keurmerk. Hierdoor behoeven scholen niet het wiel uit te vinden en kan gebruik worden gemaakt van reeds ontwikkelde instrumenten of interventies.

Voorafgaand aan het uitvoeren van activiteiten gericht op het vergroten van ouderbetrokkenheid gaat het ontwikkelen van ouderbeleid, als onderdeel van het pedagogisch beleid van een school. De Almeerse voortgezet onderwijs scholen hebben deels al dergelijk beleid ontwikkeld en willen de komende tijd investeren in het verder uitwerken en implementeren daarvan, in nauwe samenwerking met docenten/mentoren, ouders en leerlingen. Onze aanbevelingen zijn daarom ook gericht op het (verder) ontwikkelen van ouderbeleid: Maak gebruik van elders ontwikkelde instrumenten voor het communiceren met ouders en betrek hierbij ouders/ouderraad en leerlingen. Daarnaast: ondersteun mentoren in hun contacten met ouders, enerzijds door toerusting van mentoren in de vorm van trainingen, maar zorg voor voldoende tijd. Anderzijds door mentoren – vanuit het ouderbeleid – meer richting te geven voor dit onderdeel van hun werk. Voor ouders, schoolleiding, leerlingen en mentoren is het van belang dat duidelijk is hoe (vaak) en waarover ouders en school met elkaar communiceren. Tot slot, de komende tijd wordt op Almeerse scholen, met steun vanuit de gemeente, geïnvesteerd in het vergroten van ouder–betrokkenheid. We bevelen aan dat scholen hun

¹ De scholen zijn: Baken Poort, Baken Stad, Buitenhout College, Echnaton, Groenhorst College en Montessori Lyceum Flevoland.

ervaringen structureel onderling uitwisselen. De impact van de experimenteerruimte wordt vele malen groter als scholen de opgedane ervaringen en ontwikkelde methodieken en werkwijzen met

elkaar delen en aldus van elkaar kunnen leren. Uitwisseling kan in de vorm van bijvoorbeeld intervisiebijeenkomsten (van mentoren of schoolleiding), werkbezoeken, etc.

In de gemeente Almere wordt sinds april 2011 het convenant Impuls Kwaliteitsverbetering Onderwijs 2011–2014 uitgevoerd. Deze overeenkomst is opgesteld door de schoolbesturen van het primair en voortgezet onderwijs in Almere, de Pabo Almere en de gemeente Almere. In het convenant zijn afspraken gemaakt om de kwaliteit van het onderwijs in Almere te verbeteren. Een van de doelstellingen die in 2014 bereikt moeten zijn, is dat ouders meer betrokken zijn bij het onderwijs, aangezien ouderbetrokkenheid een belangrijke bijdrage levert aan verbetering van de leer- en schoolresultaten van leerlingen. Daarom wordt in het schooljaar 2012–2013 op diverse Almeerse voortgezet onderwijsscholen extra ingezet op het betrekken van ouders bij de opleiding van hun kind.

Ter voorbereiding hierop is door het Verwey–Jonker Instituut verkennend onderzoek uitgevoerd op zes voortgezet onderwijsscholen in Almere naar de manieren waarop zij ouders (willen) betrekken². Eerst is de stand van zaken rondom ouderbetrokkenheid (in het voortgezet onderwijs) in kaart gebracht. Daarbij is ook gekeken naar de wijze waarop al aan het vergroten van ouderbetrokkenheid op voortgezet onderwijsscholen wordt gewerkt (hoofdstuk 2). Daarna kijken we naar Almere: wat doen scholen al om de ouderbetrokkenheid te vergroten en waaraan hebben scholen, ouders en leerlingen behoefte? (hoofdstuk 4). Tot slot doen we aanbevelingen voor het werken aan en het bestendigen van ouderbetrokkenheid bij school in de toekomst (hoofdstuk 4).

² De scholen zijn: Baken Poort, Baken Stad, Buitenhout College, Echnaton, Groenhorst College en Montessori Lyceum Flevoland.

2. Ouderbetrokkenheid: een overzicht van literatuur en praktijk

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van recente literatuur³ en praktijken rondom ouderbetrokkenheid in het voortgezet onderwijs. We staan kort stil bij onderzoek naar de mogelijke effecten van ouderbetrokkenheid. Ook identificeren we diverse typen ouders in relatie tot betrokkenheid bij school. Daarna bespreken we hoe ouderbetrokkenheid op vo-scholen wordt vormgegeven en welke belemmeringen zich daarbij kunnen voordoen. Tot slot bespreken we enkele goede praktijken, ter inspiratie voor het Almeerse onderwijsveld.

De relatie tussen ouders en school staat al enige tijd op de agenda van scholen, onderzoekers en beleidsmakers en kreeg eind 2011 een impuls door de brief van minister Van Bijsterveldt over betrokkenheid van ouders bij de school. De minister stelt in deze brief dat scholen een nadrukkelijker beroep mogen doen op ouders en hun bijdrage aan het verbeteren van de leerprestaties van hun kind, hun inzet voor de school en het ondersteunen en respecteren van het gezag van de leraren (ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap, 2011).

Onder ‘ouderbetrokkenheid’ verstaan we de bijdrage die ouders via hun betrokkenheid bij en participatie in het onderwijs leveren aan de onderwijskansen van hun kinderen.

Doel van ouderbetrokkenheid is om gezamenlijk de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren te vergroten. In de literatuur worden uiteenlopende functies en vormen van ouderbetrokkenheid onderscheiden (zie bv. De Wit, 2009; Smit, Sluiter & Driessen, 2006; Smit & Driessen, 2009):

1. **Praktische ondersteuning van de organisatie**, ouderparticipatie door middel van het leveren van diensten; ouders leveren een bijdrage aan activiteiten van de instelling, bijvoorbeeld door hulp in de schoolbibliotheek of bij de inrichting van de school bij feestdagen;
2. **Medezeggenschap**; ouderparticipatie in de vorm van meedenken/beslissen over het beleid van de instelling, bijvoorbeeld in ouderraden of medezeggenschapsraden; de instelling legt daarin ook verantwoording af aan de ouders;

3. **Ontwikkelingsondersteuning**; betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van het kind in de betreffende instelling, bijvoorbeeld bij het bespreken van de vorderingen van het kind;
4. **Pedagogisch partnerschap**; afstemming van de benadering van kinderen thuis en op de instelling door middel van uitwisseling van wederzijdse opvoedingsverwachtingen- en praktijken, het maken van afspraken; de instelling is daarbij ook betrokken bij de ouders en de opvoeding/begeleiding van kinderen in de thuissituatie;
5. **Gemeenschapsfunctie**; samenwerking tussen ouders en instelling ten behoeve van vorming van een community, die bijdraagt aan ‘collective efficacy’ van de omgeving, bijvoorbeeld door informele sociale controle en steun, en aan sociale integratie (zie bv. Onderwijsraad, 2010; OCW, 2006; Pels, 2010).

2.1 Effecten van ouderbetrokkenheid

De rol van ouders bij het voorkomen en aanpakken van onderwijsachterstanden wordt algemeen onderkend (Booijink, 2007). Falen en slagen op school hangt steeds sterker af van de aard van in het gezin aanwezig cultureel kapitaal (Meijnen & Riemersma, 1992; Pels & Jonkman, 2011). Ouders, en soms ook oudere broers en zussen, kunnen een belangrijke en stimulerende rol spelen bij het ondersteunen van kinderen in hun gang door het onderwijs. Een gebrek aan betrokkenheid en ondersteuning van de kant van het gezin vormt een potentiële risicofactor. Hetzelfde geldt voor een gebrek aan samenwerking of conflictueuze relatie tussen gezin en school (Hermanns, 1998).

Uit onderzoek blijkt dat ouderbetrokkenheid van belang is bij het positief doorlopen van de onderwijsloopbaan (Desforges, 2003; Green, Walker, Hoover-Dempsey & Sandler, 2007; Henderson & Mapp, 2002; Jeynes, 2007; Simon, 2009). Betrokkenheid van ouders thuis bij de onderwijsloopbaan van hun kinderen weegt zwaarder dan participatie van ouders in activiteiten of in deelname aan medezeggenschapsraad (Desforges, 2003; Henderson & Mapp, 2002; Hill & Tyson, 2009; Lusse, 2012). Met andere woorden, ontwikkelingsondersteuning door

³ Dit hoofdstuk is een bewerking van paragraaf 2.3 van Distelbrink, Pels, Jansma en van der Gaag (2012) *Ouderschap versterken. Literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met preventieve voorzieningen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

ouders door bijvoorbeeld positieve communicatie over schoolzaken met hun kind, het concreet ondersteunen bij het uitvoeren van schoolwerk, etc. is het belangrijkste voor een succesvolle schoolloopbaan. Van formele of in formele ouderparticipatie kan wel een indirect effect uitgaan: ouders hebben meer contact met de school en leerkrachten, waarmee de mogelijkheden om informeel te praten over de ontwikkeling van hun kind(eren) en over mogelijkheden om hen te ondersteunen toenemen. Ook krijgen ouders meer zicht op wat er op school gebeurt en hoe het kind bijvoorbeeld in de groep ligt. Deze vormen van participatie lijken de positie van ouders, en daarmee ook die van het kind, positief te beïnvloeden (Smit, Driessen, Sluyter & Brus, 2007).

Met de erkenning van de positieve effecten van ouderbetrokkenheid op de onderwijsontwikkeling van kinderen, is een verschuiving merkbaar in de verwachtingen ten aanzien van ouders en school. De opvoeding wordt in toenemende mate gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid (Pels, 2002), al is er nog veel discussie over de reikwijdte ervan en de rolverdeling (Onderwijsraad, 2010; Smit, 2009).

2.2 Typen ouders

Hoe ouders betrokken zijn bij school en wat de school van ze verwacht hangt erg af van de fase waarin de leerling zich bevindt. In het basisonderwijs is er vaak veel contact tussen ouders en school en zijn er voor ouders veel mogelijkheden om te participeren bij activiteiten in of buiten de klas (hand- en spandiensten, schoolreisjes, etc.). Vanaf het voortgezet onderwijs is het contact en de betrokkenheid bij activiteiten minder vanzelfsprekend, mede omdat leerlingen naarmate zij ouder worden behoefte hebben aan wat meer afstand tussen hun ouders en school (bv. De Gruijter, Bijvoets & Naber, 2011).

Naast de leeftijd van het kind spelen ook andere factoren mee in de betrokkenheid bij school van ouders. Op grond van onderzoek zijn naar aard en mate van betrokkenheid vier categorieën ouders te onderscheiden (Vogels, 2002; Onderwijsraad 2010).

1. Ouders die zich als partners van school opstellen zijn actief en willen bovendien graag invloed uitoefenen binnen de school.
2. Een tweede groep ouders is vooral geïnteresseerd in assistentie bij schoolactiviteiten en bij het onderwijs in de klas.

Beide groepen hebben over het algemeen een hoog opleidingsniveau en een hoge sociaal-economische status.

3. Een derde groep ouders onderhoudt wel contact met school, maar ziet directie en leerkrachten als deskundigen. Deze ouders bemoeien zich dus niet met het onderwijs zelf.
4. De vierde groep ‘onzichtbare’ ouders neemt zelden de drempel van de school.

Bij de twee laatstgenoemde categorieën gaat het vaak om ouders met een laag opleidingsniveau en een laag inkomen. Zij zijn minder goed vertegenwoordigd in de formele schoolorganen, zoals de medezeggenschapsraad of het schoolbestuur. Zij participeren in activiteiten van de school, maar minder vaak dan de andere groepen.

2.3 Ouderbetrokkenheid in de praktijk

Slechts een klein gedeelte van de ouders participeert in formele vormen van ouderparticipatie, zo’n 5 à 6% (Pomerantz, 2007). Het gaat hier veelal om hoogopgeleide, autochtone ouders. Migrantenouders en laagopgeleide ouders zijn vaak weinig vertegenwoordigd in formele organen (Kans et al., 2009; Smit & Driessen, 2009). Dit geldt zowel in het basis- als voortgezet onderwijs. Tegelijkertijd bestaat er onder deze ouders ontevredenheid over de invloed die zij hebben op de waarden en normen die de school overdraagt en de wijze waarop op school wordt opgevoed (Smit & Driessen, 2009). Ouders hebben niet altijd het gevoel dat er naar hen wordt geluisterd als het hierom gaat (Distelbrink, 1998; Pels, 1998; Smit & Driessen, 2009).

Uit de Monitor ouderbetrokkenheid (Kans, Lubberman & Van der Vegt, 2009) blijkt dat bijna twee op de vijf ouders met kinderen in het basisonderwijs aangeven zo nodig op verzoek informatie van school te ontvangen op welke manier zij hun kinderen kunnen ondersteunen bij huiswerk (Kans et al., 2009). Zij krijgen deze informatie zowel mondeling als schriftelijk. Bij het voortgezet onderwijs is dit minder vaak het geval en hebben veel ouders niet het idee dat de school hierover communiceert. Ouders zijn wel tevreden met de informatie die zij hierover van school krijgen, vooral lager opgeleide ouders blijken dit te waarderen. Niet-westerse ouders in het primair onderwijs menen minder goed op de hoogte te worden gebracht over diverse zaken, zoals pesten, projecten op school dan autochtone ouders (Kans et al., 2009).

Over de pedagogische afstemming tussen gezin en school blijkt aan beide kanten nogal wat ongenoegen te bestaan. Klaassen en Leeferink (1998) en Veugelaers en De Kat (1998) concluderen, in onderzoek onder voortgezet onderwijs scholen, dat beide partijen weinig weten van elkaars pedagogische opvattingen en dat de communicatie meestal neerkomt op het informeren van ouders over doelen en werkwijzen van de school. Zowel ouders als leerkrachten rapporteren dan ook problemen met de wederzijdse communicatie, en handelings-onzekerheid daarover (Distelbrink & Pels, 2000; Smit, Driessen & Doesborgh, 2003; Smit, 2009; Veen, 1999).

Ouders uit minderheidsgroepen die de drempel naar school hebben weten te nemen, zien opvoedingsondersteuning meer als taak van leerkrachten dan autochtone ouders, en ook meer dan de leerkrachten zelf (Pels et al., 2009). Hoger opgeleide (autochtoon-Nederlandse) ouders wensen meer inspraak in pedagogische kwesties en vinden leerkrachten hierin afhoudend. Ouders klagen dat de school hen te weinig betreft bij schoolbeleid of innovaties en niet serieus neemt bij verschil van inzicht over opvoeding of onderwijs (Onstenk, 2005; Smit & Driessen, 2002). Andersom verwijten nogal wat docenten ouders nonchalance in het toezicht op hun kinderen of in de zorg voor een zekere discipline van hun kinderen op school (Dieleman, 2000; Heyting & Meijnen, 1998; Distelbrink & Pels, 2000).

De klacht dat de school te veel van de opvoeding moet overnemen geldt zowel voor hoogopgeleide tweeverdieners met hun 'sleutelkinderen', als voor laagopgeleide autochtone en migrantenouders die hun kinderen te weinig voor het onderwijs zouden toerusten. Zelf weten leerkrachten overigens vaak weinig van de opvoedingssituatie van de kinderen thuis en de opvattingen van de ouders (Studulski & Van der Zwaard, 2002).

2.4 Belemmeringen

Uit onderzoek en praktijkervaringen blijkt dat met name laagopgeleide en migrantenouders een aantal hindernissen kunnen ondervinden bij het uitoefenen van ouderbetrokkenheid bij het onderwijs van hun kinderen. Deze hindernissen kunnen zowel bij de scholen liggen als bij de ouders zelf.

Botsende verwachtingen

Ouders en school blijken vaak verschillende verwachtingen te hebben ten aanzien van elkaar. Scholen zien ouderbetrokkenheid vaak in termen van deelname aan activiteiten en formele vormen van ouderparticipatie (Lopez, Scribner & Mahitivanichcha, 2001; Smit, Sluiter, & Driessen, 2006; Onderwijsraad, 2010). Impliciet is de veronderstelling dat ouders die niet op deze manier betrokken zijn ook niet in staat zijn thuis een goede leeromgeving voor hun kinderen te creëren. De nauwe definitie van 'goede' ouderbetrokkenheid kan ervoor zorgen dat onopgemerkt blijft wat ouders wél doen voor hun kinderen (Goodall & Vorhaus, 2011), bijvoorbeeld belangstelling tonen, aanmoediging en controle op huiswerk. Succesfactoren bij botsende verwachtingen lijken vooral een open houding vanuit de leerkracht, het duidelijk benoemen van verwachtingen vanuit de school, onderzoeken wat ouders nodig hebben om de ondersteuning thuis te versterken en concrete afspraken maken, bijvoorbeeld over de wijze waarop ouders en school met elkaar communiceren (Stolten & Visser, 2011; Van Dijk, 2011; Goodall & Vorhaus, 2011; Booijink, 2009).

Gebrek sociaal en cultureel kapitaal ouders

Laaggeschoolde (allochtone) ouders weten vaak niet wat van hen wordt verwacht als het gaat om betrokkenheid bij school (Goodall & Vorhaus, 2011; Onderwijsraad, 2010). Op dit punt bestaat de nodige opvoedingsonzekerheid (Van der Hoek, 1994; Distelbrink & Pels, 2000; Lopez et al., 2001; Lahaie, 2008; Onderwijsraad, 2010). Laaggeschoolde ouders kunnen ook opkijken tegen de autoriteit en expertise van de leerkracht, zich geïntimideerd voelen door andere ouders met een hogere opleiding, of zichzelf niet in staat achten mee te praten en beslissen over school en over schoolbeleid (Smit & Driessen, 2009; Lusse, 2012).

Vormen van vervolgonderwijs, zoals vmbo, zijn nog complexer en veelomvatter dan het basis-onderwijs en daardoor moeilijker te begrijpen voor ouders, vooral de laagopgeleiden onder hen. Mede daardoor neemt hun betrokkenheid in deze fase af (Davies, Ryan en Tarr, 2011; Lusse, 2012; Sebrechts, 2010). De laatstgenoemde auteur pleit voor het vroegtijdig betrekken van ouders van (v)mbo-leerlingen, om ze bekend te laten raken met dit complexe schoolsysteem, onder andere door informatie over wat er gaat gebeuren en wat er van hen verwacht wordt.

Communicatie

Veel scholen informeren ouders via groepsbijeenkomsten of tienminuten gesprekken. Bij deze bijeenkomsten of afspraken wordt soms geen rekening gehouden met de tijden die ouders goed uitkomen. Zowel de ouders als leraren stellen zich in deze gesprekken vaak afwachtend op (Ter Avest, Bakker, & Elings, 2009). Eerdere negatieve ervaringen van leerkrachten en het vasthouden aan hun rol als professional of expert kunnen een afstand creëren tot ouders (Lopez et al., 2001; Bartels & Verheijen, 2009). Leraren praten te moeilijk, gebruiken vaktaal gaan uit van een kennisniveau dat bij veel laagopgeleide ouders afwezig is (Lopez et al., 2001; Lusse, 2012). Veel van de traditionele vormen van contact met ouders zijn erg eenzijdig en puur informierend bedoeld. Regelmatig komt informatie niet bij ouders terecht (Smit & Driessen, 2009). Bij educatief partnerschap is tweerichtingsverkeer tussen school en ouders belangrijk. Voor het verbeteren van de uitwisseling met ouders is meer tijd en flexibiliteit nodig, en competentie in de omgang met allerlei soorten ouders (Booijink, 2007; Booijink, 2009; Bartels & Verheijen, 2009). Ook kan het meer ruimte scheppen voor informele contacten soelaas bieden (zie bijv. Pels, Lahri & El Madkouri, 2006), evenals ICT bij informatieverschaffing aan ouders (Lusse, 2012) en huisbezoeken (Arslan, 2007; Hijlkema, 2009; Bartels & Verheijen, 2009; Lopez et al., 2001). Uit evaluatieonderzoek naar het functioneren van huisbezoeken blijkt dat deze leiden tot verlaging van de drempel naar school, een beter contact met ouders en meer inzicht in de leef- en gezinssituatie van de leerlingen. De huisbezoeken

lijken ook te voorzien in de behoefte van ouders aan informatie over schoolregels, schooltijden en mogelijkheden voor hulp bij problemen. Knelpunten bij huisbezoeken zijn er ook, zoals de grote tijdsinvestering en taalproblemen (Veen & Van Daalen, 2007).

2.5 Goede praktijken

Er zijn in Nederland al veel initiatieven ontwikkeld om barrières rondom het betrekken van ouders bij het (voortgezet) onderwijs te slechten. Hier noemen we er een aantal die inspiratie kunnen bieden voor Almeerse scholen die de genoemde belemmeringen willen aanpakken.

Ontwikkelen ouderbeleid

Er is steeds meer besef dat scholen voorwaarden moeten scheppen om de communicatie met en tussen ouders te verbeteren. De Onderwijsraad (2010) beveelt aan dat scholen ouderbeleid formuleren als wezenlijk onderdeel van pedagogisch beleid. Ouderbetrokkenheid moet gepland en ingebed worden in de school als geheel. Het gaat dan om een goed begrip van behoeften, normen en verwachtingen, het vaststellen van gezamenlijke prioriteiten van ouders en docenten, continue monitoring en evaluatie van de aanpak. Strategieën voor ouderbetrokkenheid moeten een duurzame verbetering opleveren en dus ook continu ondersteund worden vanuit de school, ook qua middelen, training van zowel leerkrachten als ouders en financiën. Hieronder volgen twee voorbeelden waarin op scholen gestructureerd gewerkt wordt aan het ontwikkelen van ouderbeleid.

Meer Kansen Met Ouders

Het programma Meer Kansen Met Ouders (MKMO) richt zich op het duurzaam vergroten en versterken van de betrokkenheid tussen ouders en scholen (Van de Sande en Hipke, 2007). Het Kenniscentrum Jeugd en Opvoeding (J&O) van de Haagse Hogeschool heeft de methodiek ontwikkeld in opdracht van de gemeente Den Haag. Er wordt gewerkt op drie niveaus, te weten de organisatie en de cultuur van de school en de houding en vaardigheden van individuele leden van het schoolteam. Tussen 2006 en 2010 is het programma succesvol uitgevoerd op ongeveer 60 scholen: de ouderbetrokkenheid op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs neemt toe (Beekhoven en Hoogeveen, 2010).

Het ontwikkelen van ouderbeleid stond centraal bij Meer Kansen Met Ouders. Deelnemende scholen hebben met de subsidie een coördinator ouderbetrokkenheid aangesteld. Deze coördinator had 1 tot 3 dagen per week de tijd voor het verbeteren van de ouderbetrokkenheid.

De coördinator is vervolgens belast geweest met het schrijven van een ouderbeleid voor de school, dat past bij de leerlingen, de ouders en (de visie van) de school. De coördinator is vanuit MKMO begeleidt door de schoolbegeleidingsdienst en de Haagse Hogeschool. Daarna zijn de beschreven activiteiten uitgevoerd en is een beleidsplan opgesteld voor voortzetting van de activiteiten na afloop van het project.

Met name het gestructureerd en structureel aandacht besteden aan ouderbetrokkenheid heeft op scholen zijn vruchten afgeworpen.

Een coördinator vertelt: *Voor mij ligt de kracht van Meer Kansen Met Ouders in het feit dat je als coördinator ouderbetrokkenheid wordt vrij geroosterd. Voordat het project hadden we ook activiteiten op school, maar de organisatie ervan was afhankelijk van de persoon die er op dat moment was. We hebben een tijdje een heel enthousiaste stagiair gehad die veel organiseerde en de ouders echt naar school kreeg. Maar toen zij wegging, lagen de activiteiten weer stil. Als coördinator had ik er tijd voor en is er dus continuïteit.*

Daarnaast is het reflecteren op de eigen werkwijze en (onbewuste) aannames van het schoolteam belangrijk geweest:

Een coördinator: *Wij hebben als team het veel gehad over: hoe kijk je naar ouders, wat verwacht je van ze, en heel belangrijk, weten ze dat ook? Dat is bewustwording. Vaak denken we zelf al 10 stappen vooruit, en trekken conclusies zonder aan de ouders te vertellen wat we van ze verwachten en te vragen of dat ook is wat zij graag willen.*

Bronnen:

<http://www.denhaag.nl/home/bewoners/to/Meer-Kansen-Met-Ouders.htm>

http://www.sardes.nl/uploads/Sardes/publicaties_bestanden/Eenschoolvooralleoudersexclusiefbijlagen.pdf

Verbeteren oudercontact vo scholen in grootstedelijke context

Voor haar promotieonderzoek schreef pedagoge Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam/Erasmus Universiteit Rotterdam) een 'Handreiking oudercontact in het vo'. De handreiking is bedoeld om scholen te helpen hun contact met ouders stapsgewijs te verbeteren en richt zich op preventie van schooluitval. De focus ligt daarom op het betrekken van alle ouders bij de schoolloopbaan van het eigen kind. De handreiking is ontwikkeld op basis van literatuurstudie en praktijkonderzoek op 4 VMBO's in Rotterdam en daarna getest op diverse VMBO scholen.

In de handreiking zijn zogenaamde 'voorbeeldinterventies' opgenomen. Dit zijn beschrijvingen van praktische activiteiten, methodieken en tools die door de school kunnen worden toegepast. Voorbeelden van beschreven interventies zijn: "de informatiekaart voor ouders": (alles wat ouders moeten weten over communicatie tussen ouders en school op een rij), "het kennismakingsgesprek" (verschillende wijzen om kennis te maken met ouders en leerlingen, op school en/of door middel van een huisbezoek) en het "inrichten van de jaarkalender oudercontact".

Bron:

<http://www.slideshare.net/mlusse/handreiking-oudercontact-in-het-vmbo-testversie-januari-2011>

De auteur verzoekt scholen die met het materiaal willen werken om contact op te nemen voor de meest actuele versie van de handreiking (m.e.a.lusse@hr.nl)

Communicatie met (moeilijk bereikbare) ouders

Scholen hebben de ervaring dat een deel van de ouders minder goed bereikbaar, of zelfs onzichtbaar voor hen is. Dit zijn vaak ouders van kinderen die juist het meest gebaat zouden zijn bij een goede afstemming tussen 'thuis' en 'school'. In

het hier onderstaande geven we twee voorbeelden van initiatieven gericht op het verbeteren van de communicatie met moeilijk bereikbare ouders. Daarna volgt informatie over een "Ouders in beeld"; een set van instrumenten waarmee een school eenvoudig de wensen en behoeften van ouders kan peilen.

Platform Allochtone Ouders en Onderwijs

Het Platform Allochtone Ouders en Onderwijs (PAOO) is een project van FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken, dat tot doel heeft de ouderbetrokkenheid van (allochtone) ouders duurzaam in scholen te verankeren.

Het PAOO heeft diverse producten en instrumenten ontwikkeld die op scholen kunnen worden ingezet. Een hiervan is de meetlat ouderbetrokkenheid. Met de Meetlat wordt de ouderbetrokkenheid op scholen in kaart gebracht. Tevens vormt het een uitgangspunt voor de dialoog tussen school en ouders. Met de verkregen informatie uit de meetlat en het gesprek met ouders kunnen scholen concrete actiepunten formuleren om de samenwerking met ouders te versterken.

Bronnen:

http://www.forum.nl/paoo/Over_PAOO

<http://www.forum.nl/Portals/0/Publicaties/Krachten-gebundeld.pdf>

Huisbezoek door mentoren op het Hervorm Lyceum West

Op het Hervorm Lyceum West in Amsterdam bestaat een lange traditie van het afleggen van huisbezoeken door mentoren in het eerste leerjaar. De betrokken mentoren vinden dat het thuis bezoeken van de leerling en zijn/haar ouders een basis legt voor een prettig contact daarna. Ze krijgen door het huisbezoek ook meer inzicht in de thuissituatie van de leerling:

Een mentor vertelt: Een huisbezoek geeft inzicht in de gezinssituatie en de leefwereld van een kind. Zo snap je bijvoorbeeld beter dat het voor een leerling noodzakelijk is om naar een huistwerkklass te gaan als er thuis een paar schattige, maar wel luidruchtige en continue aandacht vragende broertjes en zusjes rondrennen

Ook ouders waarderen de huisbezoeken. Een mentor vertelt: *Ouders ervaren het als belangstelling en betrokkenheid bij hun kind. Ze waarderen het dat je de moeite neemt.*

Bron:

http://www.hlw.nl/uploads/nieuws/2011_2012/hwd/Huisbezoekhelpt.pdf

Ouders in beeld

Investeren in positieve oudercommunicatie op school kan veel spanningen voorkomen. Goed geïnformeerde en betrokken ouders zullen minder snel agressief reageren. Diverse ouder- en onderwijsorganisaties hebben daarom het 'Manifest versterking ouderbetrokkenheid op school' opgesteld. Een landelijke Werkgroep ouderbetrokkenheid heeft het manifest praktisch vertaald naar de publicatie 'Ouders in beeld. Verwachtingen van ouders over ouderbetrokkenheid'. 'Ouders in beeld' is een set van zes instrumenten waarmee een school eenvoudig de wensen en behoeften van de ouders kan peilen.

Bron:

<http://www.schoolenveiligheid.nl/aps/School+en+Veiligheid/agressie+geweld+en+pesten/Agressieve+ouders/Instrumenten/manifest+versterking+ouderbetrokkenheid.htm>
http://www.oudersbijdeles.nl/Afdelingen/Voortgezet_Onderwijs

Deze website is een initiatief van de Vereniging Openbaar Onderwijs in samenwerking met de landelijke onderwijsorganisaties. Op de website zijn allerlei instrumenten te vinden die de school/de mentor kan inzetten om ouders meer of beter te betrekken.

Bouwman, A., & Hout, T. van den (2007). Ouders in beeld. Verwachtingen van ouders over ouderbetrokkenheid. Amersfoort: CPS.

Leren van elkaar

Hoewel voortgezet onderwijs scholen een grote diversiteit kennen naar schooltype, populatie, pedagogische visie, locatie, etc. hebben zij allemaal te maken met de vraag hoe ouders het beste bij school betrokken kan worden. Er zijn daarom diverse initiatieven ontstaan die er op gericht zijn

om de ervaringen die scholen en ouderorganisaties opdoen rondom ouderbetrokkenheid te delen en te verspreiden. Op die manier behoeven niet alle scholen het wiel uit te vinden, en kan gebruik worden gemaakt van reeds ontwikkelde instrumenten of interventies. Hieronder geven we een aantal voorbeelden.

Stichting Actief Ouderschap, ISOP label

De stichting Actief Ouderschap is een in Almere gevestigde, maar landelijk werkende organisatie. De stichting heeft ten doel: het ontwikkelen en bevorderen van een meer gestructureerde samenwerking tussen school en ouders, gericht op de ontwikkeling van het kind.

De stichting wil een landelijk expertisecentrum zijn op het gebied van ouderbetrokkenheid, maar bijvoorbeeld ook scholen adviseren. Een van de activiteiten van Stichting Actief Ouderschap is de uitgifte van het zogenaamde ISOP Label.

Het ISOP label (Innovatie, School, Ouders, Partnerschap) is een label waarmee een school blijk geeft dat het op innovatieve wijze werk maakt van partnerschap met ouders. De scholen met het label verrichten ontwikkelingswerk op het gebied van partnerschap, oudernetwerken, nieuwe communicatievormen met ouders en ouderbeleid. Zij doen dit omdat het team zich bewust is van het feit dat kinderen beter presteren en zich beter voelen als hun ouders betrokken zijn.

Scholen die het label willen ontvangen moeten voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Ouders zijn welkom binnen de school en het team heeft de intentie om ouders als partners in het onderwijs te betrekken.
- De school heeft een heldere visie op ouderbetrokkenheid.
- De school heeft een plan opgesteld om de ouderbetrokkenheid te vergroten.
- De school werkt op innovatieve wijze aan het betrekken van ouders: Dezelfde dingen blijven doen en andere uitkomsten verwachten is voor deze school geen optie.
- De school wil de opgedane kennis van dit veranderproces delen met andere scholen.
- De school staat open voor feedback en onderzoek naar de ondernomen interventies door het Expertisecentrum Ouders, school en buurt van ITS, Radboud Universiteit Nijmegen en de Stichting Actief Ouderschap om er zeker van te zijn dat de interventies die zij doen "bewezen goed" zijn.

Inmiddels hebben 25 scholen het ISOP label ontvangen.

Bron:

<http://www.actiefouderschap.nl/>

Keurmerk van Stichting Leraar, Leerling, Ouders

De Stichting LLO is een organisatie van ouders, leerlingen en professionals uit het onderwijs. De Stichting heeft ten doel een platform te zijn waar de leerling, de leraar en de ouders vanuit een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid samenwerken. De Stichting heeft een keurmerk ouderbetrokkenheid ontwikkeld.

De criteria bij het keurmerk zijn:

1. De school heeft een heldere visie op ouderbetrokkenheid. Uit alle informatie van de school aan ouders blijkt hoe belangrijk de school ouderbetrokkenheid vindt. Ook in het gedrag van de medewerkers van de school is de visie op ouderbetrokkenheid zichtbaar.
2. De school laat zien dat leraren, leerlingen en ouders actief betrokken worden bij het schoolbeleid. Bijvoorbeeld door middel van panelgesprekken met ouders, een leerlingenraad, een brainstorm tussen leraren, leerlingen en hun ouders over een bepaald beleidsthema, enzovoort. Leraren, leerlingen en ouders weten wat er met hun inbreng gebeurt.
3. Op school is aan alles te merken dat leraren, leerlingen en ouders welkom zijn op school.
4. Leraren, leerlingen en ouders zijn samen verantwoordelijk voor het onderwijs en de leerresultaten. De school stimuleert het onderwijsondersteunend gedrag van ouders.
5. Gesprekken tussen leraren, leerlingen en ouders worden vanuit gelijkwaardigheid gevoerd. Iedereen heeft zijn eigen actieve inbreng. Leerlingen zijn zoveel mogelijk bij alle gesprekken aanwezig. De plaatsen waar gesprekken worden gevoerd zijn voor iedereen comfortabel en gelijkwaardig en er is voldoende tijd voor alle deelnemers.
6. Leraren, leerlingen en ouders voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en zijn daarop aanspreekbaar. Zo wordt er respectvol over elkaar gesproken zowel binnen als buiten de school. Voor leraren, leerlingen en ouders die buiten de groep dreigen te vallen voelt iedereen zich verantwoordelijk.
7. Het leerlingendossier is toegankelijk voor leraren en ouders. Ouders worden uitgenodigd informatie toe te voegen.
8. Iedereen kan zien welke officieel gemelde klachten er zijn en wat er met deze klachten gebeurt. Natuurlijk worden privacyregels hierbij in acht genomen.
9. De opkomst bij bijeenkomsten met leerlingen en/of ouders is > 80%. De mate van verantwoordelijkheid, betrokkenheid en samenwerking komt onder meer tot uiting in dit criterium.
10. Wetten en regels voor leerlingen en ouders worden door de school actief en helder duidelijk gemaakt en door iedereen nageleefd (zoals leerplicht, ouderbijdrage, enzovoort). De school staat volgens de inspectie op 'groen'.

Op dit moment zijn er zeven scholen die het keurmerk hebben gekregen, waaronder het Buitenhout College in Almere.

Bron:

<http://www.sllo.nl/keurmerk.html>

Expertisecentrum Ouders, School, Buurt

De missie van het Expertisecentrum is om de kloof te dichten tussen onderzoek en onderwijspraktijk.

Doelstelling is om scholen effectiever en resultaatgerichter laten functioneren door de ouders en de school te verbinden met de omringende samenleving.

De belangrijkste onderzoeksthema's van het Expertisecentrum zijn innovatief onderwijs, ouderbetrokkenheid, burgerschap, VVE en ouders, medezeggenschap en opvoeding.

Een van de activiteiten van het expertisecentrum is het organiseren van 'Meesterklassen', deskundigheidsbevordering over ouderbetrokkenheid voor schooldirecteuren en docenten/mentoren. Daarnaast is het expertisecentrum ook de beheerder van een actieve linked-in groep, ouders, school en buurt, waarin professionals kennis uitwisselen en vragen stellen over ouderbetrokkenheid.

Bron:

<http://www.ru.nl/its/@684142/pagina/>

Wat betreft de betrokkenheid van ouders bij school blijkt er een viertal groepen ouders te onderscheiden: (vooral hoger opgeleide) ouders die zich als pedagogische partners opstellen, geïnteresseerd zijn in medezeggenschap en actief zijn in school (1), ouders die vooral veel praktische ondersteuning bieden (2), en (vooral lageropgeleide en migranten) ouders die beperkter actief zijn (3) of tot de groep ‘onzichtbaren’ behoren die zelden de drempel van de school nemen (4).

Hoewel scholen doorgaans veel aan informatie-overdracht doen, rapporteren vooral de beperkt actieven en ‘onzichtbaren’ nogal eens een gebrek aan informatie van de kant van de school, bijvoorbeeld over de voortgang in de schoolcarrière van hun kinderen. Zowel ouders als leerkrachten ervaren problemen met de onderlinge communicatie en leerkrachten voelen zich er vaak ook onvoldoende voor gefaciliteerd en toegerust. Als succesfactoren voor verhoging van ouderbetrokkenheid worden in de literatuur vooral genoemd: een open houding vanuit school en leerkracht, het duidelijk benoemen van verwachtingen vanuit de school, onderzoeken wat ouders nodig hebben om de ondersteuning thuis te versterken en concrete afspraken maken. In het contact met beperkt actieve of onzichtbare ouders kan niet worden volstaan met traditionele methoden, zoals schriftelijke informatie en tienminutengesprekken. Voor het verbeteren van de uitwisseling is meer tijd, flexibiliteit en ruimte voor informele contacten nodig, evenals outreachend werken, bijvoorbeeld door huisbezoeken. Daarnaast kan ICT meer worden ingezet bij informatieverschaffing aan ouders. Ook wordt aangeraden ouders van leerlingen in het v(mb)o en mbo vroegtijdig te informeren en bij de school te betrekken. Ouderbeleid moet worden gezien als een wezenlijk onderdeel van het pedagogisch beleid. Ouderbetrokkenheid moet gepland en ingebed worden in de school als geheel. Het gaat dan om een goed begrip van behoeften, normen en verwachtingen, het vaststellen van gezamenlijke prioriteiten van ouders en docenten, continue monitoring en evaluatie van de aanpak. Strategieën voor ouderbetrokkenheid moeten een duurzame verbetering opleveren en dus ook continu ondersteund worden vanuit de school, ook qua middelen, training van zowel leerkrachten als ouders en financiën. In Nederland wordt al veel ervaring opgedaan met het vergroten van ouderbetrokkenheid in

het (voortgezet onderwijs). Hoewel aanpakken van elders contextgebonden zijn en niet een op een over te nemen zijn, kunnen deze wel dienen als inspiratie voor Almeerse scholen die met dit onderwerp aan de slag willen.

2.6 Slotsom

Wat betreft de betrokkenheid van ouders bij school blijkt er een viertal groepen ouders te onderscheiden: (vooral hoger opgeleide) ouders die zich als pedagogische partners opstellen, geïnteresseerd zijn in medezeggenschap en actief zijn in school (1), ouders die vooral veel praktische ondersteuning bieden (2), en (vooral lageropgeleide en migranten) ouders die beperkter actief zijn (3) of tot de groep ‘onzichtbaren’ behoren die zelden de drempel van de school nemen (4).

Hoewel scholen doorgaans veel aan informatie-overdracht doen, rapporteren vooral de beperkt actieven en ‘onzichtbaren’ nogal eens een gebrek aan informatie van de kant van de school, bijvoorbeeld over de voortgang in de schoolcarrière van hun kinderen. Zowel ouders als leerkrachten ervaren problemen met de onderlinge communicatie en leerkrachten voelen zich er vaak ook onvoldoende voor gefaciliteerd en toegerust. Als succesfactoren voor verhoging van ouderbetrokkenheid worden in de literatuur vooral genoemd: een open houding vanuit school en leerkracht, het duidelijk benoemen van verwachtingen vanuit de school, onderzoeken wat ouders nodig hebben om de ondersteuning thuis te versterken en concrete afspraken maken. In het contact met beperkt actieve of onzichtbare ouders kan niet worden volstaan met traditionele methoden, zoals schriftelijke informatie en tienminutengesprekken. Voor het verbeteren van de uitwisseling is meer tijd, flexibiliteit en ruimte voor informele contacten nodig, evenals outreachend werken, bijvoorbeeld door huisbezoeken. Daarnaast kan ICT meer worden ingezet bij informatieverschaffing aan ouders. Ook wordt aangeraden ouders van leerlingen in het v(mb)o en mbo vroegtijdig te informeren en bij de school te betrekken. Ouderbeleid moet worden gezien als een wezenlijk onderdeel van het pedagogisch beleid. Ouderbetrokkenheid moet gepland en ingebed worden in de school als geheel. Het gaat dan om een goed begrip van behoeften, normen en verwachtingen, het vaststellen van gezamenlijke prioriteiten van

ouders en docenten, continue monitoring en evaluatie van de aanpak. Strategieën voor ouderbetrokkenheid moeten een duurzame verbetering opleveren en dus ook continu ondersteund worden vanuit de school, ook qua middelen, training van zowel leerkrachten als ouders en financiën. In Nederland wordt al veel ervaring opgedaan

met het vergroten van ouderbetrokkenheid in het (voortgezet onderwijs). Hoewel aanpakken van elders contextgebonden zijn en niet een op een over te nemen zijn, kunnen deze wel dienen als inspiratie voor Almeerse scholen die met dit onderwerp aan de slag willen.

3. Ouderbetrokkenheid in Almere

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek op Almeerse vo-scholen. We gaan in op de visie die de scholen hebben ten aanzien van ouderbetrokkenheid en de wijze waarop zij ouderbetrokkenheid op dit moment vormgeven. Daarbij komt ook de rol van docenten / mentoren aan de orde. Tot slot kijken we naar de toekomst: wat zijn wensen van betrokkenen rondom (het vergroten van) ouderbetrokkenheid en wat is hiervoor nodig?

Op zes voortgezet onderwijs scholen in Almere is geïnventariseerd wat al op school gebeurt om ouders (meer) te betrekken. De inventarisatie vond plaats in een gezamenlijke startbijeenkomst en door gesprekken die de onderzoekers hebben gevoerd met de rector/schoolleiding van de zes scholen, te weten Baken Poort, Baken Stad College, Buitenhout College, Echnaton, Groenhorst College en Montessori Lyceum Flevoland. Op vier van deze scholen is vervolgens een expertmeeting georganiseerd. Dit waren bijeenkomsten van ouders, school (leiding en docenten) en leerlingen die met elkaar van gedachten wisselden over het onderwerp ouderbetrokkenheid. Inzet van de meetings was het vinden van aanknopingspunten om in de toekomst (meer) aan het vergroten van ouderbetrokkenheid te gaan werken. De onderzoekers waren aangenaam verrast door het enthousiasme en de betrokkenheid van de deelnemers bij het onderwerp en hun bereidheid om ook in de toekomst gezamenlijk op te trekken.

3.1 Visie van Almeerse scholen op ouderbetrokkenheid

De Almeerse scholen zijn allemaal met het onderwerp ouderbetrokkenheid bezig. In de visie van waaruit scholen werken aan ouderbetrokkenheid staat centraal dat er een gedeeld belang is van leerlingen, ouders en school, namelijk het zo goed mogelijk voorbereiden van de leerling en hem of haar de beste (onderwijs)kansen bieden. Alle scholen zien dan ook de sterke afhankelijkheid van de betrokken partijen: je moet en kan er alleen samen iets van maken. Een schoolleider verwoordt het als volgt:

Een goede relatie tussen ouders en school komt het leerresultaat ten goede en dat is wat we allemaal willen.

Dit betekent als school dat je je soms kwetsbaar moet opstellen naar de ouders toe en dat je duidelijk moet maken dat wij als school weliswaar vakkenwijs hebben, maar dat ouders hun kind het beste kennen. We moeten kijken wat we gezamenlijk moeten doen om dat met elkaar voor elkaar te krijgen.

De scholen zijn zich er van bewust dat ze moeten investeren in het vormgeven van de relatie tussen ouders en school. Deze is niet vanzelfsprekend. In het basisonderwijs komt de betrokkenheid van ouders meestal vooral tot stand rondom concrete activiteiten van ouders in de school. Daar is op het voortgezet onderwijs veel minder sprake van. Ik hoor wel van ouders dat de relatie met school bij de overgang naar VO brozer wordt en dat merken wij zelf ook. Een schoolleider legt een verband tussen de fusiegolf in het (voortgezet) onderwijs en de afname van ouderbetrokkenheid: Met alle fusies zijn ouders op afstand komen te staan en nu worden ouders weer van alle kanten binnengehaald.

Een schoolleider voegt toe dat ouders tegenwoordig onzekerder zijn over wat hun opvoedkundige rol inhoudt, waardoor het voor hen ook lastig is om hun positie ten opzichte van de school te bepalen: *Er heerst bij ouders veel onzekerheid. Vroeger had iedereen nog wel een aantal broers en zussen waar ze het opvoeden van kinderen konden afkijken. Tegenwoordig hebben ze één kind en bijna geen netwerk.*

3.2 Ouderbetrokkenheid in de Almeerse praktijk

Wat vinden de Almeerse schoolleiders nu van de betrokkenheid van de ouders bij de school? Het algemene beeld is dat verreweg de meeste ouders betrokken willen zijn bij de opleiding van hun kind. Via de telefoon, of in toenemende mate via de email hebben mentoren contacten met de ouders over bijvoorbeeld schoolprestaties, bijeenkomsten of bij (dreigende) problemen. De meeste schoolleiders noemen ook overdreven betrokkenheid, of verkeerde betrokkenheid als een kwestie waar de school in toenemende mate mee te maken heeft. In het laatste geval gaat het om ouders die louter op een verhaal van hun kinderen afgaan en daarover op school verhaal komen halen. *Ouders zijn vooral op de verkeerde tijden actief, dan is er een vechtpartij en dan staan ouders via de telefoon*

opeens op het schoolplein te vechten.

Van overdreven – en verstikkende – betrokkenheid is sprake in het volgende voorbeeld. Een school-leider vertelt dat een ouder via het leerlingvolg-systeem de wegen van zijn dochter zo nauwlettend naging, dat zij binnen een kwartier nadat een les was uitgevallen, thuis moest zijn.

Hoewel de meeste ouders betrokken (willen) zijn, is het wel lastig om ouders ‘op school’ te krijgen: *Je ziet steeds minder ouders, het wordt steeds lastiger om ze over de drempel te krijgen.* Daarom investeren de scholen veel in het nadrukkelijk en persoonlijk uitnodigen van ouders voor bijvoorbeeld ouder-avonden. Een dergelijke inspanning zorgt er voor dat er méér ouders komen, maar: *Bij een nadrukkelijk verzoek komen 9 van de 10 ouders wel, maar die ene groep ouders bereiken is lastig.* Die groep ouders, zo vertellen de schoolleiders zijn juist de ouders van de leerlingen die baat zouden hebben bij een intensiever contact tussen ouders en school. *Als je een ouderavond organiseert, dan zijn juist de ouders die je erbij wilt hebben, er niet bij.*

De schoolleiders constateren dat het in de meeste gevallen geen onwil van deze ouders is, maar dat zij om diverse redenen niet bij machte zijn om een goed contact met de school te onderhouden. Er kan sprake zijn van problemen in het gezin, rondom huisvesting of financiën of echtscheiding, maar ouders kunnen ook de vaardigheden missen om met de school in gesprek te gaan. *Vaak zijn het niet onwillende ouders, maar ligt het niet binnen hun mogelijkheden om er iets aan te doen. Het gaat om een populatie waar veel zorg op zit. Met het grootste gedeelte van de ouders gaat het gewoon goed hoor!*

Er lijken ook verschillen te bestaan in ‘typen ouders’ tussen en binnen de betrokken scholen. Bij een aantal scholen bijvoorbeeld zijn ouders wel betrokken, maar niet zo geïnteresseerd in het meedenken over het onderwijs. *Het onderwijs is iets van de school.* Op andere scholen willen ouders juist wel meepraten over de inrichting van het onderwijs. Ook wordt door enkele schoolleiders opgemerkt dat het *vaak de witte ouders zijn die actief zijn in MR, of ouderraad.*

Scholen zien voor zichzelf een taak weggelegd bij het op een goede manier bereiken van *alle ouders*, in het belang van de leerling en zien daarin ook mogelijkheden voor verbetering. Hieronder gaan we in op de vraag wat scholen al ondernemen om de betrokkenheid van ouders te waarborgen en/of te vergroten.

3.3 Vormen van ouderbetrokkenheid

In onderzoek naar ouderbetrokkenheid wordt onderscheid gemaakt in diverse soorten ouder-betrokkenheid, zoals we in het begin van dit document zagen.

Ook op de Almeerse scholen worden deze verschillende dimensies van ouderbetrokkenheid herkend, hoewel soms de neiging bestaat om in het schoolbeleid vooral, of in eerste instantie aandacht te besteden aan participatie van ouders. Formele manieren van ouders om te participeren op school zijn het lidmaatschap van de MR of van een ouder(advies)raad. Op alle scholen zijn deze aanwezig, al is de medezeggenschap op sommige scholen bovenschools geregeld. De ouder(advies)raden fungeren vaak als klankbordgroep voor de schoolleiding, maar zij organiseren daarnaast zelf bijeenkomsten, zoals thema-ouderavonden. Ook beheren deze raden vaak de ouderbijdrage. De betrokken scholen hechten veel belang aan het hebben van een dergelijke raad: Voor de school is het heel zinvol om deze ouderraad te hebben, omdat zij met deze ouders concrete (beleids)voorstellen kunnen bespreken en feedback kunnen krijgen. Ook kunnen de ouders die zitting hebben in een ouder(advies)raad indien nodig hun ‘achterban’ mobiliseren of raadplegen. De scholen merken op dat het niet vanzelfsprekend is dat een ouder(advies)raad goed functioneert: er moet sprake zijn van enthousiasme en een bepaalde dynamiek. Een aantal schoolleiders heeft opgemerkt dat een ouder(advies)raad het beste werkt, als er voor hen een concrete rol is weggelegd rondom een concreet thema of gebeurtenis. Om die reden is het van belang om bij de start van een school, of het aantreden van een nieuwe schoolleiding, direct te investeren in (goede relaties met) de ouder(advies)raad. Bij een beginnende school willen ouders heel erg betrokken zijn, maar na een tijd is het alsof de gang van zaken op school meer geaccepteerd is. Dan ebt het weg.

Ook wat betreft de medezeggenschap, merken schoolleiders op dat het van belang is dat de wijze waarop ouders kunnen meepraten en meebeslissen, moet ‘passen’ bij hun belangstelling en mogelijkheden. *Eigenlijk moet je een programma maken dat ouders trekt. Je moet de agenda heel concreet maken. Nu gaat het nog vaak over formele zaken als rechtspositie, maar ouders zijn geïnteresseerd in de onderwijskwaliteit.*

Naast formele participatie in de vorm van de

ouder(advies)raden en de medezeggenschap is op de Almeerse scholen in mindere mate sprake van informele participatie. Het gaat dan om de deelname van of bijdrage van ouders aan activiteiten op school, bijvoorbeeld meegaan met schooluitstapjes, of het verrichten van hand-en-span-diensten. Een voorbeeld van deze informele ouderparticipatie vindt plaats op het Montessori Lyceum Flevoland. Daar worden ouders gevraagd om een les te verzorgen als docenten op cursus gaan. Een ander voorbeeld zijn ouders die bij gelegenheden op school zelfgemaakt eten meenemen. Tot slot vullen ouders ook enquêtes in, bijvoorbeeld over tevredenheid.

De overige vormen van ouderbetrokkenheid die op de scholen plaatsvinden, hebben allemaal direct of indirect te maken met het (stimuleren van) ontwikkelingsondersteunend gedrag van ouders richting hun kind(eren). Het gaat dan om wat ouders (thuis) doen of kunnen doen om het leerproces van hun kinderen te ondersteunen. Voorbeelden van ontwikkelingsondersteunend gedrag zijn communiceren met het kind over schoolgerelateerde zaken; het hebben van hoge, maar reële verwachtingen van de onderwijsprestaties van kinderen; overleggen en afstemmen met de leerkracht/mentor over de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het kind en het creëren van mogelijkheden voor kinderen om rustig te studeren / hulp te krijgen bij huiswerk. Alle schoolleiders benadrukken in diverse bewoordingen het belang van onderwijs-ondersteunend gedrag van ouders. Een school-leider formuleert het als volgt:

Ouders zijn belangrijk bij het begeleiden van hun kind in het zelfstandig leren. Dan gaat het niet om inhoudelijke zaken zoals wiskundehuiswerk, maar even met het kind kijken welke toets het heeft en zorgen dat het kind niet elke dag hoeft te sporten, maar dat er ook tijd is voor huiswerk.

Willen ouders hun taak goed kunnen uitvoeren, dan moeten zij op een laagdrempelige en positieve manier met de school kunnen communiceren en vice versa. Diverse schoolleiders voegen hier aan toe dat het belangrijk is dat het gaat om *positief* contact, dat wil zeggen een prettig contact dat in het licht staat van de capaciteiten van de leerling. De schoolleiders zeggen zelf dat dit nog niet altijd lukt: soms komt het gesprek tussen ouders en school pas echt op gang als er een

probleem is. Dat is jammer omdat dan niet de onderwijsondersteuning, maar het oplossen van een probleem centraal staat.

De scholen bieden allen diverse mogelijkheden voor ouders om geïnformeerd te raken over schoolzaken, of met de school in gesprek te gaan. Zo hebben alle scholen een zogenaamd leerlingvolgsysteem. In deze webbased systemen kunnen ouders en leerlingen kennis nemen van cijfers, absentie, het uitvallen van lessen, etc. Het is de bedoeling dat ouders en leerlingen samen in het systeem kijken, maar er zijn ouders die zonder hun kind naar cijfers en absentie kijken. Dit is natuurlijk niet per definitie verkeerd, maar de scholen hebben de ervaring dat het systeem op die manier wel het karakter krijgt van een controle-instrument, terwijl het zo niet bedoeld is. Ouders en leerlingen zouden aan de hand van het systeem met elkaar moeten praten over school en schoolzaken.

Op een aantal scholen, waaronder het Buitenhout College sluiten ouders en school een oudercontract. In het contract, dat wordt ondertekend bij de komst van de leerling naar de school, staat wat ouders en school van elkaar mogen verwachten. De scholen zijn tevreden over de contracten: het duidelijk maken wat je van elkaar kan verwachten, werkt goed, over en weer en biedt aanknopingspunten om (verder) met elkaar in gesprek te gaan over de ontwikkeling van de leerling.

Daarnaast hebben alle leerlingen een mentor. De mentor heeft telefoonnummers en in toenemende mate e-mailadressen van ouders, waarmee zij met ouders communiceren. De manier waarop zij dit doen, is erg divers (zie hieronder), maar op alle scholen worden ouders in de gelegenheid gesteld om contact op te nemen met de mentor.

Tot slot zijn er de diverse bijeenkomsten op school, die speciaal worden georganiseerd om ouders en leerlingen te informeren (over de voortgang van de prestaties). Alle scholen hebben rapportgesprekken. Op een aantal scholen moeten de rapporten worden opgehaald door het kind, samen met de ouder. Op die manier ziet de school alle ouders en is er gelegenheid voor een gesprek. Op alle scholen worden (thema)ouderavonden gehouden over allerlei onderwijsgerelateerde onderwerpen. Soms gaan ouderavonden specifiek over ontwikkelingsondersteunend gedrag, of over effectieve communicatie tussen ouders en school. Hieronder een voorbeeld van het Groenhorst College over het bespreekbaar maken van de

(gewenste) relatie tussen ouders en school:

Wij hebben in leerjaar 1 al na twee weken een ouderavond. Daar hebben we het over de perverse triade. De triade is de relatie tussen ouders, kind en school. Het perverse is als de leerling de partijen tegen elkaar uitspeelt. Ze vertellen dan na gestraft te zijn thuis een heel ander verhaal dan wat er op school is gebeurd, waardoor ouders boos worden. We geven aan dat ouders zich ervan bewust moeten zijn dat kinderen kunnen manipuleren, maar op onze beurt moeten wij als school ons er ook van bewust zijn dat leerlingen een andere invulling kunnen geven aan een gebeurtenis. We krijgen op deze avond veel reacties van ouders. Op die manier beginnen we en maken we gelijk duidelijk hoe wij de samenwerking graag willen.

3.4 De rol van docenten / mentoren

Hier kijken we in meer detail naar de rol van de docenten en mentoren. Zij zijn immers degenen die het vaakst en het eerst contact onderhouden met de ouders.

In het bovenstaande is al veel gezegd over de relatie tussen ouders en 'school'. In de meeste gevallen krijgt deze relatie in grote mate gestalte via het contact tussen ouders en de mentor van de leerling. De schoolleiding komt meestal in beeld als er iets aan de hand is: *Als het bij mij terecht komt, is het echt wel geëscaleerd.*

De Almeerse scholen geven aan dat – naast het beleid dat wordt ingezet met betrekking tot ouderbetrokkenheid – juist de kwaliteit van dit contact in belangrijke mate bepaald hoe het is gesteld met de ouderbetrokkenheid. Elke school heeft een aantal mentoren die van nature goed met ouders kunnen communiceren en hierin ook plezier hebben. Door diverse schoolleiders wordt opgemerkt dat het jammer is dat er in de opleidingen zo weinig aandacht wordt besteed aan de omgang met ouders. De docenten die van zichzelf minder affiniteit hebben met dit aspect van hun vak – en zich meer willen concentreren op het overbrengen van vakinhoudelijke kennis – vinden het vaak lastig om met ouders om te gaan. De eerste reactie van de docenten was: “Gaan ze zich nu ook al met onze lessen bemoeien?”.

Kortom, het maakt heel veel uit hoe docenten er in staan, vinden ze dat ouders zeuren, of willen ze graag horen als thuis de kat is doodgegaan?

De schoolleiding ziet voor zichzelf een taak weggelegd voor het aansturen en ondersteunen van mentoren, zodat ze hun taken rondom de

communicatie met ouders goed kunnen uitvoeren.

Medewerkers die zich beperken tot lesgeven, hebben vaak problemen met oudercontact. Als school zou je daarop moeten sturen.

Op diverse scholen vindt deskundigheidsbevordering plaats, bijvoorbeeld als het gaat om het communiceren met ouders. De meeste scholen hebben plannen om hier verder aan te werken.

3.5 Werken aan ouderbetrokkenheid in Almere

Wat zijn de wensen zijn ten aanzien van het vergroten van ouderbetrokkenheid, vanuit het perspectief van school, ouders en leerlingen?

Alle scholen hebben wensen voor de toekomst met betrekking tot het vergroten van ouderbetrokkenheid. We doen graag mee aan dit onderzoek, omdat we beter willen weten hoe we vanuit een visie op ouderbetrokkenheid kunnen werken aan het vergroten van de betrokkenheid van ouders en wat docenten en mentoren nodig hebben om dit goed te kunnen doen.

Sommige scholen hebben nog niet concreet geformuleerd waaraan ze willen gaan werken, maar willen het onderwerp op de schoolagenda zetten en intern en met ouders over dit onderwerp van gedachten wisselen om zo tot een visie te komen. We hebben nog geen concrete behoefte als het op ouderbetrokkenheid aankomt. Eerst moet het proces van bewustwording plaatsvinden en scholing van de docenten. Eerst moeten we redelijk scherp krijgen welke stappen we willen zetten.

Positief contact

Door een aantal schoolleiders wordt het investeren in (meer) ouderbetrokkenheid gezien als een koerswijziging: de school wil de relaties met ouders op een andere manier vormgeven:

De kanteling van reactief naar proactief is belangrijk. We hebben als school ouders ook wat te bieden.

Ouders hebben dus wat te halen en hoeven niet alleen ergernissen te brengen. Overigens merkt een van de schoolleiders op dat een dergelijke omslag ook veranderingen bij de ouders teweeg zal brengen, want: Als je ouders zomaar belt, dan schikken ze zich rot. Ouders zijn het gewone contact niet gewend.

Ook ouders zijn zich zeer bewust dat een positief contact belangrijk is. De ouders die hebben deelgenomen aan de expertmeetings zijn betrokken ouders en vaak lid van de ouderraad.

Zij zijn contact met school dus wel gewend en zij waarderen dit ook. *Ik vind het juist heel leuk om op school te komen en te horen dat het allemaal goed gaat. Iedere ouder hoort toch graag wat z'n kind allemaal kan en geleerd heeft?* Wel zien zij om zich heen ouders die veel minder of geen contact met de school hebben, behalve als er zaken mis (dreigen te) gaan. De ouders denken dat er veel te winnen is door ouders veel nadrukkelijker uit te nodigen contact op te nemen met de school, juist ook als het goed gaat. Wat precies van ouders wordt verwacht, is niet duidelijk.

De leerlingen die hebben deelgenomen spreken zich ook sterk uit voor een veel positievere insteek van het contact tussen ouders en school: *Nu horen ze alleen iets als ik een onvoldoende haal. En: Ik vind het heel leuk als mijn mentor aan mijn moeder vertelt dat het goed gaat.* Zij vinden het vanzelfsprekend en noodzakelijk dat school en ouders over voldoende informatie beschikken over 'thuis' en 'school' om de leerling goed te begeleiden. Die informatie wordt veel gemakkelijker uitgewisseld als er (veel) positief contact is, zo redeneren de leerlingen.

Toerusten docenten en mentoren voor communiceren met ouders

Docenten en mentoren zijn heel bepalend voor de wijze waarop ouderbetrokkenheid gestalte krijgt. Een schoolleider vertelt: Bij de sollicitatie van nieuwe leerkrachten letten we er op dat we docenten aannemen die zich kunnen vinden in de visie van de school met betrekking tot ouderbetrokkenheid. Ze moeten er dus voor voelen om veel met ouders om te gaan.

Door ouders wordt dit punt onderschreven: de school is een gebouw, maar het échte contact verloopt in eerste instantie en in belangrijke mate via de mentor. Volgens de ouders kun je het met een mentor treffen, of niet. De meeste ouders vertellen tevreden te zijn met de wijze waarop de mentor van hun kind(eren) met hen communiceert, maar zien wel (grote) verschillen in aanpak. *Mijn kind heeft gelukkig een hele fijne mentor naar wie ik zeker toe zou durven stappen, maar ik begrijp van andere ouders dat het in elke klas weer anders gaat.*

Ouders vinden dat het niet van individuele mentoren zou mogen afhangen of zich een goed contact tussen school en ouders kan ontwikkelen. Mentoren kunnen door de school (meer) geïnformeerd en ondersteund worden bij het

onderhouden van oudercontacten, zo vinden de ouders.

Ook leerlingen zien verschillen tussen mentoren als het gaat om het contact (met thuis). Net als de ouders vinden zij dat verschillen logisch en ook leuk zijn: iedereen is anders. Maar volgens de leerlingen zou het goed zijn als de school iets meer voorschrijvend is naar de mentoren toe: wat moeten zij minimaal doen (in het contact met ouders).

Ontwikkelen van een ouderbeleid

ouderbetrokkenheid is een thema dat om voorrang moet strijden met allerlei schoolzaken die ook belangrijk zijn, en op orde moeten zijn, zo zeggen diverse scholen. Maar het ontbreekt ook wel eens aan tijd, of beter prioriteit vanuit de school. Je wordt soms geëld door de waan van de dag. Goed doen betekent bij ons ervoor zorgen dat het rooster klopt en dat er docenten voor de klas staan. Volgend jaar moeten we ook nog met minder docenten verder, dus dat leeft nogal op dit moment. Ook moet er gemonitord worden en er is veel werkdruk.

De betrokken scholen stellen dat zij willen investeren in het ontwikkelen van een breed gedragen visie rondom de betrokkenheid van ouders bij de school en het onderwijs. Als werken aan ouderbetrokkenheid niet bestaat uit losse initiatieven, maar voortkomt uit een breed gedragen (pedagogische) visie, dan is deze robuuster en minder kwetsbaar om ten onder te gaan in de veelheid van zaken die binnen een school om aandacht vragen.

Ook ouders benadrukken het belang van een visie achter activiteiten die te maken hebben met de betrokkenheid van ouders bij school. Enerzijds omdat het voor hen dan duidelijker is wat zij van de school kunnen verwachten, bijvoorbeeld rondom de vraag wanneer en hoe de school contactmomenten biedt. Anderzijds biedt het ouders ook handvatten ten aanzien van hun eigen rol. Nu heerst nogal eens onzekerheid in het contact met school: *Is dit iets wat ik de school moet vertellen, en hoe doe ik dat dan?*

Ook leerlingen vinden het prettig als heel duidelijk is hoe en wanneer school en ouders met elkaar communiceren. Overigens zijn zijzelf natuurlijk ook een partij in dit contact!

Inventariseren behoeften ouders en afstemmen wederzijdse verwachtingen

Scholen geven aan dat zij graag meer inzicht zouden willen in de wensen en behoeften van *alle* ouders. Met name van de ouders die niet of nauwelijks op school komen, en die geen contact met de mentor onderhouden weten scholen niet goed waarom het contact niet op gang komt, of wat aansprekende werkwijzen zouden zijn om deze ouders wel te bereiken. Diverse scholen willen daarom inventariseren wat behoeften van ouders zijn rondom hun betrokkenheid bij school. Het

gaat daarbij zowel om praktische zaken rondom de communicatie (hoe te communiceren: per mail, telefoon, post; frequentie van contactmomenten op school, etc.) als om meer fundamentele vragen rondom ieders rol in de pedagogische ondersteuning van de leerling en de behoefte om te participeren in het vormgeven van schoolbeleid.

De actieve ouders (in de ouderraden) hebben aangegeven graag met de scholen mee te willen denken over deze zaken.

Zoals in de inleiding is aangegeven krijgen Almeerse voortgezet onderwijs vanuit het Convenant Impuls Kwaliteitsverbetering Onderwijs 2011–2014 gelegenheid om extra te investeren in het vergroten van de betrokkenheid van ouders bij de onderwijsloopbaan van hun kinderen. In dat kader doen wij hier – op basis van de resultaten van onderhavig onderzoek – aanbevelingen voor het werken aan en het bestendigen van ouderbetrokkenheid in de toekomst. De scholen kunnen hierbij gebruik maken van de informatie over de goede praktijken die in dit onderzoeksverslag zijn opgenomen.

We constateren dat de randvoorwaarden voor deze inzet op de Almeerse scholen in het onderzoek aanwezig zijn: scholen zijn zich bewust van het belang van een positieve relatie met ouders en hebben in meer of mindere mate al acties ondernomen om ouders meer of meer structureel te betrekken. Ook de ouders en de leerlingen die we in het kader van het onderzoek hebben gesproken onderkennen het belang van een goed onderling contact. In de praktijk ervaren zij het contact met school als (zeer) positief, hoewel verbeterpunten mogelijk zijn. Kortom, *de neuzen staan de goede kant op*.

Investeer in het ontwikkelen van ouderbeleid

Scholen vinden ouderbetrokkenheid een belangrijk thema en ondernemen acties om deze waar nodig te vergroten. Het ontbreekt echter in de meeste gevallen nog aan een structureel ouderbeleid. Dit wil zeggen dat binnen de pedagogische visie van de school en het daaruit volgende pedagogisch beleid de rol en verwachtingen van ouders nog geen structurele plaats heeft gekregen. De inspanningen die vanuit de school moeten worden gepleegd om ouders te betrekken en de communicatie met ouders hierover is weliswaar op gang gekomen, maar nog niet belegd in schoolbreed gedragen beleid en de jaar(activiteiten)kalender. Scholen die een ouders–school–leerling contract afsluiten of de rol van ouders bij het leerproces hebben geëxpliciteerd zijn verder gevorderd in het communiceren met ouders over wederzijdse verwachtingen, rechten en plichten. Maar ook op deze scholen is nog winst te behalen, bijvoorbeeld door met actieve ouders na te denken over het ontwikkelen van beleid voor het

bereiken van onzichtbare ouders en de inrichting van de contactmomenten met ouders.

Het gezamenlijk formuleren van concrete (kwantitatieve en kwalitatieve) doelen kan aan het ontwikkelen van ouderbeleid sturing geven. Scholen kunnen zelfstandig aan de slag met reeds ontwikkelde instrumenten van bijvoorbeeld Mariette Lusse en de gezamenlijke ouderorganisaties (Ouders in Beeld), of hierbij externe expertise betrekken. Het (na verloop van tijd) aanvragen van een keurmerk of label rondom ouderbetrokkenheid kan een stimulans en een leidraad zijn bij het ontwikkelen en implementeren van ouderbeleid.

Biedt mentoren (meer) handvatten voor communicatie met ouders

Het contact tussen ouders en school vindt in de praktijk voornamelijk plaats tussen ouders en de mentor van en leerling. De wijze waarop dit contact verloopt definieert in belangrijke mate hoe ouders tegen de verhouding met ‘school’ aankijken. De betrokken ouders en mentoren in ons onderzoek kwalificeren het onderlinge contact meestal (zeer) positief, maar geven aan dat dit wel erg afhankelijk is van de vaardigheden en motivatie van individuele mentoren. In sommige gevallen overheerst het idee dat goed communiceren met ouders iets is dat je *in je hebt*, of niet. Ouders hebben daarom het idee dat zij het met een mentor moeten ‘treffen’ en dat de kans bestaat dat de leerling een mentor krijgt toegewezen met wie het minder makkelijk communiceren is. Mentoren aan de andere kant – ook degenen die met veel motivatie en plezier investeren in het contact met ouders – treffen soms ouders die *niet thuis geven*. Wij bevelen aan dat scholen – als onderdeel van hun ouderbeleid – investeren in het verbeteren en bestendigen van het contact tussen ouders en mentoren. Enerzijds door mentoren hiertoe voldoende toe te rusten, in beschikbare tijd, maar ook in het aanraken van vaardigheden (bijvoorbeeld trainingen over communicatie, of toepassen (digitale) methodieken voor oudercontact). Er is een groot aanbod aan (commerciële) aanbieders van trainingen en cursussen waarvan scholen gebruik kunnen maken. Anderzijds achten wij het van belang dat scholen mentoren meer handvatten bieden bij het uitvoeren van dit onderdeel van hun werk. Zonder de eigenheid en discretionaire ruimte

van de mentor aan te tasten, valt er winst te behalen door gezamenlijk te definiëren op welke wijze en met welke frequentie alle mentoren met ouders communiceren. Het gaat ons niet om uniformering als zodanig, wel om duidelijkheid naar ouders en de mogelijkheid om gezamenlijk de best mogelijke aanpak te ontwikkelen.

Bij het aannemen van nieuw personeel kan de invulling van het mentoraat en daarbinnen het contact met ouders nadrukkelijk onderdeel van de sollicitatieprocedure zijn: past deze professional ook in dit licht goed binnen het profiel en hoe kan hij of zij hiertoe eventueel beter worden toegerust?

Ontwikkel samen met actieve ouders een strategie voor bereiken van onzichtbare ouders

Scholen rapporteren over een (gelukkig meestal kleine) groep ouders die zij – ondanks inspanningen – niet in beeld krijgen. Dit zijn ouders die goeddeels onzichtbaar zijn en die dus geen kennis hebben of betrokken zijn bij de school en/of het onderwijs van hun kinderen.

Scholen willen graag contact met deze ouders om twee redenen: enerzijds in direct belang van de betrokken kinderen. Die zijn gebaat bij ouders die op de hoogte zijn van wat er op school gebeurt en thuis ondersteuning kunnen bieden. Anderzijds zou de school ook graag van deze ouders horen wat zij vinden van het schoolbeleid (aangaande hun kinderen en/of de communicatie met ouders) en hoe beter kan worden aangesloten op behoeften van deze ouders.

Ook de Ouderraad op school heeft behoefte aan meer inzicht in behoeften van de niet- zichtbare ouders. Zij vertegenwoordigen immers alle ouders op school. Er is dus een gezamenlijk belang om met deze ouders in contact te komen. Ontwikkel samen een plan om deze ouders in beeld te krijgen en te inventariseren waaraan ouders behoefte hebben. Wellicht leidt dit tot nieuwe inzichten rondom de communicatie tussen ouders en school. Met de Ouderraad kan vervolgens worden nagedacht over het inrichten van experimenten van andere vormen van ouder-schoolcontact, bijvoorbeeld in de vorm van en (inloop)sprekuren of huisbezoek door de mentor. Wederom kunnen hiervoor bijvoorbeeld de eerder genoemde handreikingen voor het verbeteren van het contact met ouders worden gebruikt.

Betrek leerlingen

Leerlingen hebben uitgesproken ideeën over

het contact tussen school en thuis. Uit ons onderzoek blijkt dat zij een positief contact tussen ouders en school van belang vinden, voor zowel hun schoolprestaties als hun welbevinden. Betrek hen daarom bij beleid en activiteiten rondom het vergroten van de betrokkenheid van ouders bij de school, of het verbeteren van het onderlinge contact. Dit is ook van belang omdat de leerlingen gedurende de gang door de school de adolescentie leeftijd bereiken en ruimte nodig hebben voor zelfontplooiing en het nemen van verantwoordelijkheid voor de inrichting van het eigen leven.

Leren van elkaar tussen en binnen scholen

Binnen scholen – mentoren, schoolleiding, ondersteunende staf – worden ervaringen opgedaan met betrekking tot de communicatie met ouders, maar ook met informele of formele participatie van ouders op school. Zeker nu hierin extra geïnvesteerd wordt op de Almeerse scholen zal veel kennis worden opgebouwd. We bevelen aan dat scholen van te voren nadenken over de wijze waarop zij optimaal van de opgedane ervaringen kunnen leren. Dit betekent: gestructureerd ervaringen uitwisselen en activiteiten of methodieken naar bevinding van zaken bijstellen/verbeteren. Op die manier kunnen alle geledingen van de school optimaal profiteren van de experimenteerruimte en de positieve ervaringen vertalen in ouderbeleid.

Maar ook (Almeerse) scholen onderling kunnen veel van elkaar leren. Het ligt in de lijn der verwachting dat de scholen op diverse wijzen aan de slag gaan met ouderbetrokkenheid, al naar gelang de behoeften van de school, ouders en specifieke leerling en/of omgevingskenmerken. Er zullen dus leerervaringen worden opgedaan op vele facetten van ouderbetrokkenheid. We bevelen aan dat de Almeerse scholen deze ervaringen onderling uitwisselen. De impact van de experimenteerruimte wordt vele malen groter als scholen de opgedane ervaringen met elkaar delen. Bovendien hoeven niet alle scholen dan hetzelfde wiel uit te vinden. Het uitwisselen kan de vorm aannemen van intervisiebijeenkomsten (bijvoorbeeld van schoolleiding, of juist mentoren), maar ook factsheets, presentaties, onderlinge werkbezoeken, etc. lenen zich hier goed voor.

Investeer in de ouderraad

De bovenstaande aanbevelingen hebben in

grote mate betrekking op het ontwikkelen van een ouderbeleid en de (hieruit volgende) communicatie met ouders. Het ligt voor de hand om hierbij in eerste instantie te denken aan het directe contact van school met ouders over de ontwikkeling van hun kind. Maar ook de participatie van ouders in (het beleid van) de school is van belang. Scholen hebben behoefte aan een klankbord van ouders die willen meedenken over de koers van de school. Dit is ook in het belang van ouders die op die manier een stem hebben in zaken die ook hun kind aangaan. Op een aantal van de in het onderzoek betrokken scholen is de participatie van ouders in de ouderraad of de medezeggenschapsraad goed van de grond gekomen. Deze scholen zijn tevreden over de inbreng van ouders en de betrokken ouders vinden het fijn om hun stem te

kunnen laten horen. Op andere scholen verloopt de participatie van ouders minder voorspoedig. Het blijkt lastig om ouders te interesseren voor bijvoorbeeld een lidmaatschap van de ouderraad. De ouders zeggen dat zij *geen verstand hebben van beleid* of dat zij het nut van de ouderraad niet inzien. Voor scholen ligt hier een taak om actieve ouders zo aan te spreken dat zij zich wel betrokken en voldoende deskundig achten. Dit kan door onderwerpen te agenderen die een directe relatie hebben met (het onderwijs aan) hun kinderen, maar ook door potentiële kandidaten, of een beginnende ouderraad te ondersteunen. Deze ondersteuning kan door het aanbieden van een cursus of training, maar ook door het bieden van begeleiding in de beginfase van een ouderraad waarin ouders definiëren waar zij voor staan en waaraan zij de komende tijd willen gaan werken.

- Arslan, Z. (2007). In gesprek met Zeki Arslan: Allochtone ouders betrokken en actief in het onderwijs. *Toon Speciaal*, 2(2/3), 10–12
- Avest, I. ter., Bakker, C., & Elings, G. (2009). *Ouders en Leerkrachten over betrokkenheid*. Utrecht: Agilo
- Bartels, E., & Verheijen, S. (2009). *Ouders en school, partners in opvoeding en onderwijs*. Utrecht: Forum.
- Booijink, M. (2007). *Terug naar de basis: Communicatie tussen leraren en allochtone ouders in het primair onderwijs. Onderzoeksrapport*. Den Bosch: KPC
- Booijink, M. (2009). Handreiking voor het betrekken van allochtone ouders bij de school. In F. Smit, (red.), *Ouders en school: ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk* (pp. 47–52). Den Haag: SDU.
- Bouwman, A., & Hout, T. van den (2007). *Ouders in beeld. Verwachtingen van ouders over ouderbetrokkenheid*. Amersfoort: CPS.
- Davies, J., Ryan, J., & Tarr, J. (2011). What we tell them is not what they hear: the importance of appropriate and effective communication to sustain parental engagement at transition points. *International Journal about Parents in Education*, 5(2), 25–34.
- Desforges, C., & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review*. London: Department for education skills.
- Dieleman, A. (2000). De pedagogische afstemming tussen gezin en school. In: T. Pels (Red.), *Opvoeding en integratie. Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en pedagogische afstemming tussen gezin en school*, pp. 139–172. Assen: Van Gorcum.
- Dijk, M. van. (2011). Ouderbetrokkenheid in het VO – Contact met allochtonen. Van twaalf tot achttien, 8, 36–37
- Distelbrink, M. (1998). *Opvoeding in Surinaams-Creoolse gezinnen in Nederland: Een eigen koers*. Assen: Van Gorcum.
- Distelbrink, M., & Pels, T. (2000). Opvoeding en integratie in het onderwijs. In T. Pels (red.), *Opvoeding en integratie: Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en pedagogische afstemming tussen gezin en school* (pp. 114–139). Assen: Van Gorcum.
- Distelbrink M., Pels, T., Jansma, A. & van der Gaag, R. (2012) *Ouderschap versterken. Literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met preventieve voorzieningen*. Utrecht: Verwey–Jonker Instituut.
- Goodall, J., & Vorhaus, J. (2011). *Review of best practice parental engagement*. Institute of education Research Report DFE–RR156
- Green, C. L., Walker, J. M. T., Hoover–Dempsey, K. V., & Sandler, H. (2007). Parents’ motivations for involvement in children’s education: An empirical test of a theoretical model of parental involvement. *Journal of Educational Psychology*. 99(3), 532–544.
- Gruijter, M. de, Bijvoets, M., & Naber, P. (2011). *School en ouders als partners in de opvoeding van tieners*. Utrecht: Verwey–Jonker Instituut
- Henderson, A.T., Mapp, K.L. (2002). *A new wave of evidence: The impact of school, family and community connections on student achievement*. Austin; Southwest Educational Development Laboratory.
- Hermanns, J. (1998). Family risks and family support: an analysis of concepts. In J. Hermanns & H.R. Leu (Eds.), *Family risks and family support. Theory, research and practice in Germany and in the Netherlands* (pp. 9–39). Delft: Eburon.
- Heyting, G.F., & Meijnen, G.W. (1998). Sociale integratie: omstreden in theorie en praktijk. In G.W. Meijnen (red.), *Opvoeding, onderwijs en sociale integratie*, pp. 9–32. Groningen: Wolters–Noordhoff.
- Hijlkema, B. (2009). *Op weg naar meer educatief partnerschap met ouders tijdens rapportagegesprekken in de kleurrijke scholen: Een onderzoek naar leerkrachtgedrag tijdens rapportagesprekken* (Onder de loep, Opbrengsten uit het Lectoraat ‘Lesgeven in de multiculturele school’, nr. 15). Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Hill, N. E., & Tyson, D.F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta–analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology* 45(3), 740–763
- Hoek, J. van der (1994). *Socialisatie in migrantengezinnen: Een basis voor opvoedings-ondersteuning*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Jepma, IJ. (2005). *Partners in onderwijs en opvoeding*. Amsterdam: Eduquality/Schepers Van Seventer.

- Jeynes, W. (2007). The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement: a meta-analysis. *Urban Education*, 42 (1), 82–110.
- Kans, K., Lubberman, J., & Vegt, A. van der. (2009). Monitor ouderbetrokkenheid in het funderend onderwijs. Rotterdam: Ecorys.
- Klaassen, C., & Leeferink, H. (1998). *Partners in opvoeding in het basisonderwijs. Ouders en docenten over de pedagogische afstemming tussen gezin en school*. Assen: van Gorcum.
- Lahaie, C. (2008). School readiness of children of immigrants: Does parental involvement play a role? *Social Science Quarterly*, 89(3), 684–705
- Lopez, G.R., Scribner, J.D., & Mahitivanichcha, K. (2001). Redefining Parental Involvement: Lessons from high-performing migrant-impacted schools. *American educational research journal*, 38(2), 253–288.
- Lusse, M. (2012). 'Literatuurverkenning children's zone. Thema ouderbetrokkenheid'. Gevonden op <http://www.kenniswerkplaats-rotterdamstalent.nl/site/wp-content/uploads/2012/01/ouderbetrokkenheid-def.pdf>
- Meijnen, G.W., & Riemersma, F.S.J. (1992). *Schoolcarrières: een klassekwestie?* Amsterdam/Lisse; Swets & Zeitlinger.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). Brief van minister Van Bijsterveldt–Vliegenthart (OCW) aan de Tweede Kamer over betrokkenheid van ouders bij school. Den Haag: 29 november 2011.
- OCW (2006). *Voorlichtingspublicatie: Wet van 9 december 2005, houdende Wet op primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra en de Wet op het voortgezet onderwijs van de verplichting van de verplichting voor scholen om bij te dragen aan de integratie van leerlingen in de Nederlandse samenleving*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Onderwijsraad (2010). *Ouders als partner*. Den Haag: Onderwijsraad
- Onstenk, J. (2005). *'Geïntegreerd pedagogisch leren handelen*. Diemen/Haarlem: Hogeschool Inholland.
- Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland: De creatie van een nieuw bestaan*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2002). *De spanning tussen leren en socialiseren: Afzijdigheid van de les in de context van het pedagogisch klimaat in twee multi-etnische brugklassen*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2010) *Opvoeden in de Multi-etnische stad*. Amsterdam/Utrecht: VU/Verwey–Jonker Instituut (oratie)
- Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L., (2009). *Opvoeding in de migratiecontext: Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders, in opdracht van NWO*. Utrecht: Verwey–Jonker Instituut.
- Pels, T., & Jonkman, H., & Drost, L. (2011). *Socialiseren, leren, presteren. Over motivatie van leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Utrecht: Verwey–Jonker Instituut.
- Pels, T., Lahri, F., & El Madkouri, H. (2006) *Pedagogiek in moskee Othman, Al Wahda en Ayasofya (serie van 3 publikaties)*. Utrecht: Verwey–Jonker Instituut en FORUM.
- Pomerantz, E.M., Moorman, E.A., & Litwack, S.D. (2007). The How, Whom, and Why of Parents' Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. *Review of Educational Research*, 77(3), 373–410
- Sebregts, C. (2010). 'Ouderbetrokkenheid in het VMBO. Samen slagen. Remedial, 11(6), 35–39.
- Simon, B. S. (2009). Predictors and effects of family involvement in high schools. In: Epstein, J. & Associates (2009). *School, Family, and Community Partnerships. Your Handbook for Action (3rd Ed.)*. US, California: Corwin Press
- Smit, F. (red.) (2009). *Ouders en school: Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk*. Den Haag; SDU.
- Smit, F., & Driessen, G. (2009). Voorstellen vergroten ouderparticipatie, In F. Smit, (red.), *Ouders en school: Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk* (pp. 44–46). Den Haag; SDU.,
- Smit, F., Driessen, G., & Doesborgh, J. (2003). *Opvattingen van allochtone ouders over onderwijs: tussen wens en realiteit: Resultaten van een onderzoek in opdracht van de Dienst Stedelijk Onderwijs van de gemeente Rotterdam naar verwachtingen en wensen van allochtone en autochtone ouders ten aanzien van de basisschool in Rotterdam*. Nijmegen: ITS.
- Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R., & Brus, M. (2007). *Ouders, scholen en diversiteit: Ouderbetrokkenheid en -participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. Nijmegen: ITS Radboud Universiteit.
- Smit, F., Sluiter, R., & Driessen, G. (2006). *Literatuurstudie ouderbetrokkenheid in internationaal perspectief*. Nijmegen: ITS.

- Stolten, M., & Visser, E. (2011). *Bouwen aan partnerschap tussen ouders, welzijn en school*. Utrecht: Alleato
- Studulski, F., & Van der Zwaard, J. (2002). In goed overleg? Ouders, leerkrachten en de opvoeding van kinderen. *Vernieuwing, Tijdschrift Voor Onderwijs En Opvoeding*, 61(3/4), 4–7.
- Studulski, F. (2003). Pedagogische proeftuinen: Over de rol van traditionele vernieuwingsscholen. *Vernieuwing*, 62(5), 25–27.
- Veen, A. (1999). *Stappen op weg naar onderwijsondersteuning. Deel 1a: Antilliaanse en Arubaanse ouders in Rotterdam over de relatie tussen ouders en basisschool*. Amsterdam: SCO–Kohnstamminstituut.
- Veen, A., & Van Daalen, M. (2007). *Ouderbetrokkenheid in Oud-West: Evaluatie van het project ouderbetrokkenheid op de basisscholen in Amsterdam Oud-West*. Amsterdam: SCO Kohnstamm Instituut.
- Veugelers, W., & Kat, E. de (1998). *Opvoeden in het voortgezet onderwijs. Leerlingen, ouders en docenten over de pedagogische opdracht en de afstemming tussen gezin en school*. Assen: Van Gorcum.
- Vogels, R. (2002) *Ouders bij de les: betrokkenheid van ouders bij de school van hun kind*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).
- Wit, C. de. (2009). ‘Realiseren van optimal omstandigheden voor de ontwikkeling en het leren van kinderen. Een partnerschapsmodel bij vormgeven van de relatie tussen school en ouders’. In F. Smit (red.), *Ouders en school: Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie in de praktijk* (pp. 18–24). Den Haag; SDU.

